

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ: ОБОВ'ЯЗКИ РОБОТОДАВЦІВ І ПРАВА ПРАЦІВНИКІВ.

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У даній роботі розглянуто особливості правового регулювання охорони праці, зокрема їх забезпечення державними органами України.

Ключові слова: право, охорона, праця, виробництво.

Abstract

This article deals with the topic of legal regulation of labor protection, in particular, its provision by the state authorities of Ukraine.

Keywords: law, security, labor, production.

Українська Конституція визнає право на безпечні та здорові умови праці як одне з фундаментальних прав людини та громадянина. Це право гарантується комплексною системою правових, соціальних, економічних, організаційно-технічних, санітарно-профілактичних заходів. Важливо підкреслити, що гармонізоване з законодавством ЄС національне законодавство [1], керуючись міжнародними стандартами, надає перевагу добробуту та здоров'ю працівників над продуктивністю, забезпечуючи їм доступ до повної інформації про безпеку та гігієну праці [2-9].

Ці закони та нормативно-правові акти гарантують працівникам право на отримання інформації з безпеки та гігієни праці, включаючи детальну інформацію про небезпечні умови праці. Крім того, законодавство вимагає створення системної основи для управління охороною праці в національному масштабі, що передбачає створення спеціалізованих служб для комплексного управління. Крім того, воно включає принципи, що регулюють оподаткування доходів роботодавців, і дозволяє вносити до нього адаптивні зміни.

Гармонізація законодавства України та ЄС потребувала заміни адміністративного (дозвольного) принципу провадження господарської діяльності на декларативний. Декларація відповідності матеріально-технічної бази вимогам законодавства є документом, згідно якого суб'єкт господарювання без отримання документа дозвільного характеру, повідомляє адміністратора або представника відповідного дозвільного органу про відповідність своєї матеріально-технічної бази вимогам законодавства.

Значений принцип застосовується, зокрема, у разі надання на підставі договору оренди чи інших договорів у тимчасове користування приміщень та обладнання за умови збереження виду діяльності та стану цих приміщень і обладнання. При цьому, від орендаря або іншого користувача не вимагається отримання документа дозвільного характеру на їх використання (експлуатацію), окрім потенційно небезпечних об'єктів і в разі експлуатації машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, якщо інше не встановлено законом.

Запровадження декларативного принципу, з одного боку, спростило роботу суб'єктів господарювання, а, з іншого, збільшило відповідальність за дотримання законодавства, зокрема й з охорони праці. Відповідно, така ситуація вимагає формування в майбутніх фахівців у закладах вищої освіти не тільки професійної компетентності, зокрема цифрової, але й загальнокультурної компетентності, умінь і навичок застосування ризик-орієнтованого мислення тощо [10-20].

Згідно статті 38 Закону України про охорону праці державний нагляд за додержанням законів та інших нормативно-правових актів про охорону праці здійснюють центральні органи виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах: охорони праці, ядерної та радіаційної безпеки, цивільного захисту [21].

Органи державного нагляду за охороною праці не залежать від будь-яких господарських органів,

суб'єктів підприємництва, об'єднань громадян, політичних формувань, місцевих державних адміністрацій і органів місцевого самоврядування, їм не підзвітні і не підконтрольні.

Діяльність органів державного нагляду за охороною праці регулюється цим Законом [21], Кодексом цивільного захисту України, законами України «Про використання ядерної енергії і радіаційну безпеку», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», іншими нормативно-правовими актами та положеннями про ці органи, що затверджуються Президентом України.

Викладені в трудовому договорі умови повинні відповідати трудовому законодавству та нормативно-правовим актам, що стосуються охорони праці. Трудовий договір – це угода між роботодавцем і працівником, згідно з якою працівник зобов'язується виконувати трудові обов'язки відповідно до внутрішнього трудового розпорядку. Водночас роботодавець зобов'язується виплачувати працівникові справедливий винагорода та забезпечувати належні умови праці, передбачені трудовим законодавством, колективним договором та взаємними домовленостями між сторонами.

Певні аспекти охорони праці регулюються нормативними актами, що діють на конкретних підприємствах чи організаціях. Процес прийняття цих нормативно-правових актів визначається загальним законодавством. Відповідно до цього процесу, локальні нормативні акти поділяються на ті, що встановлюються роботодавцем самостійно або у співпраці з працівниками компанії та їхніми представниками, і ті, що затверджуються на загальних зборах працівників. Зобов'язання, викладені в колективному договорі щодо охорони праці, охоплюють низку інженерно-технічних заходів, спрямованих на створення безпечних і нешкідливих умов праці. Ці заходи спрямовані на запобігання виробничому травматизму та професійним захворюванням, усунення факторів, що завдають шкоди здоров'ю працівників, скорочення кількості робочих місць із несприятливими умовами праці, а також на вдосконалення виробничих процесів. Такі заходи можуть бути включені до колективного договору.

Роботодавець зобов'язаний створити ефективну систему управління охороною праці, включаючи відповідні служби для комплексного вирішення цих питань. Обов'язки включають усунення причин нещасних випадків, зокрема, виведення з експлуатації небезпечних будівель і споруд під час надзвичайних ситуацій, проведення лабораторних досліджень для забезпечення відповідності умов праці встановленим стандартам, а також сприяння впровадженню екологічно чистих технологій у виробничих процесах.

Висновки

За результатними аналізу українського законодавства з охорони праці можна відзначити такі його особливості. Українська Конституція гарантує право на безпечні та здорові умови праці як одне з фундаментальних прав людини та громадянина. Державний контроль за дотриманням законодавства з охорони праці здійснюється через центральні органи виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах: охорони праці, ядерної та радіаційної безпеки, цивільного захисту. Викладені в трудовому договорі умови праці мають відповідати законодавству з охорони праці, а роботодавець зобов'язаний забезпечити безпеку та здоров'я працівників, врахувати вимоги колективних угод і розроблених на підприємстві локальних нормативно-правових актів.

Крім того, увага акцентується на необхідності створення ефективної системи підготовки фахівців для управління охороною праці на підприємствах, яка включає в себе усунення причин нещасних випадків, дотримання стандартів безпеки та сприяння впровадженню екологічно безпечних технологій. Такий підхід забезпечує створенню безпечних і комфортних умов праці, сприяє збереженню здоров'я та підвищенню якості життя працівників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (2014). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
2. ДСТУ ІЕС/ISO 31010:2013 Керування ризиком. Методи загального оцінювання ризику (ІЕС/ISO 31010:2009, IDT). URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=66723
3. ДСТУ ISO 10005:2007. Системи управління якістю. Настанови щодо програм якості (ISO 10005:2005, IDT.) URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=24865.
4. ДСТУ ISO 10005:2019 Управління якістю. Настанови щодо програм якості. URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=87682
5. ДСТУ ISO 10006:2018 Управління якістю. Настанови щодо управління якістю в проєктах (ISO 10006:2017, IDT). URL:

http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=81207

6. ДСТУ ISO 31000:2018 Менеджмент ризиків. Принципи та настанови (ISO 31000:2018, IDT). URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=80322

7. ДСТУ ISO 9001:2015 Системи управління якістю. Вимоги. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 22 с.

8. ДСТУ ISO/TR 31004:2018 Менеджмент ризиків. Настанова з впровадження ISO 31000 (ISO/TR 31004:2013, IDT). URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=80323

9. ДСТУ ISO 10018:2015 Управління якістю. Настанови щодо залучення персоналу та щодо його компетентності. Поправка. URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=70685

10. Дембіцька, С., Кобилянський, О., Горохівська, & Т., Пугач, В. (2022). Розвиток вищої освіти в посткоронавірусному суспільстві. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, (62), 237–249. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2020-58-237-249>.

11. Дембіцька, С. В., & Кобилянський О. В. (2020). Концепція підготовки майбутніх фахівців механічної інженерії до працезохоронної професійної діяльності. Рекомендації до створення методичного забезпечення дисциплін освітньо-професійної програми підготовки фахівців механічної інженерії. Вінниця ВНТУ.

12. Дембіцька, С. В., Кобилянський, О. В., & Пугач С. С. (2020). Особливості підготовки до працезохоронної професійної діяльності майбутніх фахівців технічних спеціальностей за кордоном. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, 58, 117–124. URL: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2020-58-117-124>.

13. Dembitskaya, S. V., Kobylanskyi, O. V., & Pugach, V. N. (2022). Assessment of formation of labor protection competences of future specialists in the process of preparation in institutions of higher education. *Вестник Alikhan Bokoikhan University*, 2 (53), 42-51. <https://doi.org/10.48501/1456.2022.10.78.005>.

14. Кобилянська, І. М., & Кобилянський, О. В. (2015). Формування у майбутніх фахівців-економістів культури безпеки. *Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*, 7, 2, 42-49.

15. Кобилянська, І. М., & Кобилянський, О. В. (2013). Формування загальнокультурних компетенцій з безпеки життєдіяльності у студентів вищих навчальних закладів. *Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*, 4, I, 296–301. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка.

16. Кобилянська, І. М., & Кобилянський, О. В. (2013). Застосування ризик-орієнтованого підходу при формуванні у студентів компетенцій з безпеки життєдіяльності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 7(33), 109–119.

17. Кобилянська, І. М., & Кобилянський, О. В. (2013). Формування професійної компетентності з безпеки життєдіяльності у фахівців економічного спрямування. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, 35, 280–286. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер».

18. Кобилянський, О. В., & Дембіцька, С. В. (2015). Формування культури безпеки у студентів-електриків. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, 43, 223–228. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер».

19. Кобилянський, О. В., & Кобилянська, І. М. (2013). Формування культури безпеки у студентів вищих навчальних закладів. *Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*, 10(269), IV, 78–85. Луганськ: ЛНУ ім. Т. Шевченка.

20. Кобилянський, О. В., & Кобилянська, І. М. (2013). Формування ризик-орієнтованого мислення в процесі вивчення дисципліни «Безпека життєдіяльності». *Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*, 39, 41–46. Вінниця: ТОВ Планер.

21. Закон України про охорону праці (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 49, ст.668). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>.

Томай Андрій Олександрович – студент групи 5ПІ-21б, факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: vadimgdm@gmail.com.

Кобилянська Ірина Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: kobylyanska@vntu.edu.ua.

Andriy O. Tomai – student of group 5PI-21b, Faculty of Information Technologies and Computer Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: vadimgdm@gmail.com.

Iryna M. Kobylyanska – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Life Safety and Safety Pedagogy, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: kobylyanska@vntu.edu.ua.